

КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА

УДК811.111'37'42:821.111-31 Надія Єсипенко, Вікторія Бойку
(Чернівці)

ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ “ЕМОЦІЯ” В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ЖІНОЧИХ РОМАНІВ 21 СТОЛІТТЯ)

У статті проаналізована теоретико-методологічна база вивчення емоцій та концептів у сучасній лінгвістиці. Виявлено співвідношення концептуального та номінативного полів, де концептуальне поле має багаторівневу структуру з можливістю виокремлення ядра, центральної зони та периферії, а номінативне поле концепту складається з сукупності мовних засобів, які об'єктивують концепт в певний період розвитку суспільства. Визначено понятійний складник структури концепту “емоція”. Розкрито особливості актуалізації концептів позитивних та негативних емоцій в жіночих романах Джона Гріна. Проаналізована частотність виникнення концептів позитивних та негативних емоцій в художньому дискурсі.

Ключові слова: емоція, невербальні засоби спілкування, концепт, концептуальне поле, номінативне поле, понятійний складник.

Бойку Виктория. Выражение концепта “эмоция” в современном англоязычном дискурсе (на материале женских романов 21 века). В статье проанализирована теоретико-методологическая база изучения эмоций и концептов в современной лингвистике. Выявлено соотношение концептуального и номинативного полей, где концептуальное поле имеет многоуровневую структуру с возможностью выделения ядра, центральной зоны и периферии, а номинативное поле концепта состоит из совокупности языковых средств, объективирует концепт в определенный период развития общества. Определены понятийный составляющая структуры концепта «эмоция». Раскрыты особенности актуализации концептов положительных и отрицательных эмоций в женских романах Джона Грина.

Проанализирована частотность возникновения концептов положительных и отрицательных эмоций в художественном дискурсе.

Ключевые слова: эмоция, невербальные средства общения, концепт, концептуальное поле, номинативное поле, концептуальная составляющая.

Boicu Victoria. Expression of the concept of “emotion” in contemporary English-language discourse (based on material from female novels of the 21st century). The article analyzes the theoretical and methodological base for the study of emotions and concepts in modern linguistics. The relationship between the conceptual and nominative fields is revealed, where the conceptual field has a multi-level structure with the possibility of distinguishing the core, central zone and periphery, and the nominative field of the concept consists of a combination of language means, objectifies the concept in a certain period of development of society. The conceptual component of the structure of the concept of “emotion” is defined. The features of actualization of the concepts of positive and negative emotions in women’s novels by John Green are revealed. The frequency of occurrence of the concepts of positive and negative emotions in the art discourse is analyzed.

Keywords: emotion, non-verbal means of communication, concept, conceptual field, nominative field, conceptual component.

Постановка наукової проблеми та її значення. Взаємодія мови, емоції та свідомості є основним питанням різних міждисциплінарних досліджень, тому що емоції супроводжують людину на всіх етапах її діяльності. На сьогоднішній день, в час процвітання когнітивної лінгвістики з’являється підвищена цікавість до досліджень, які направлені на розкриття змісту основних універсальних концептів, серед яких концепти емоцій посідає провідне місце.

До середини 70-х років минулого століття питання мовної концептуалізації та вербалізації емоцій не були основною цілю вивчення лінгвістами. Але, через формування гуманістичної парадигми, де в центрі якої знаходиться людина, яка володіє

мовою, її психологія, уникнути емоції буде неможливо. Поширення емоційності в пізнавальну та номінативно-комунікативну діяльність людини трактується тим, що, об'єктивно відзеркалюючи реальність, свідомість з'єднує відображені образи з суб'єктивно-емоційним ставленням до них [5].

Мета статті полягає у дослідженні особливостей актуалізації концептів “позитивна емоція” та “негативна емоція” в жіночих романах Джона Гріна. **Серед завдань дослідження** зазначимо такі: познайомитися з теоретико-методологічною базою вивчення емоцій та концептів у сучасній лінгвістиці; розкрити особливості актуалізації концептів позитивних та негативних емоцій у художньому дискурсі; проаналізувати особливості невербального вираження емоцій; визначити понятійний складник структури концепту “емоція”; порівняти вираження концептів позитивних емоцій та концептів негативних емоцій у текстах жіночих романів; проаналізувати частотність виникнення концептів позитивних та негативних емоцій в художньому дискурсі. **Матеріалом** дослідження слугували 12 концептів позитивних емоцій та негативних емоцій в романах Джона Гріна “Провина зірок” і “Паперові міста”.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Не має єдиного тлумачення поняття “емоція”. Визначення емоцій пов'язують з почуттями, і виражає такі стани, як задоволення, смуток, гнів, заздрість, страх тощо [12]. Про емоції не кажуть, якщо в тілі та душі спокій. Емоція являється вічним рухом, динамікою. Стан людини без міміки обличчя не вважається емоцією, але переходи між станами, рухами і перемикання між станами – можна вважати емоціями. Емоції – це виразні рухи, що передають будь-які відношення, які є переносниками інформації про стан людини.

На думку американського психолога Керрола Ізарда, емоція зв'язана тільки з одним мімічним виразом, якого нереально сплутати з іншим. Це не відповідає правді, оскільки дитяча образа складається з різних відомих мімічних формочок, але найголовніше – це рух особи в будь-яку мордочку, який відтворює особливий контент [3].

Як би не були репрезентовані емоції, підкласи слів, які їх

передають, володіють деякими властивостями, які відзеркалюють будову позначень емоційних станів: це, зокрема, «позитивна» або «негативна» оцінка, яка відображає підклас. На додаток, емоції можна не тільки безпосередньо називати, але й описувати за допомогою фізичних відчуттів або дій суб'єкта емоцій. Необхідно зазначити, що різні пласти лексики володіють різною потенцією в реалізації емоційного в мові, і значення мовних знаків конституюється або поняттями, або прямими емоційними переживаннями, не перетвореними в поняття [2].

Спільним для комунікації та спілкування є знакове існування. Обидва процеси характеризуються вербально чи невербально, а людські думки, ідеї реалізуються у вигляді доречного знаку – вербального або невербального.

Невербальні засоби спілкування – це компоненти комунікативного коду, які за природою немовні та з засобами мовного коду створюють, передають і сприймають повідомлень [1].

У сучасній лінгвістиці є велика кількість тлумачень поняття «концепт». Визначення ґрунтуються на різних підходах. В. Карасик всі підходи до розуміння концепту поділяє на лінгвокультурні і лінгвокогнітивні, які розрізняються векторами відносно індивіда [4, с. 75]. В. А. Маслова вважає, що у сучасній лінгвістичній науці є три підходи до надання дефініцій концепту: 1) культурологічний; 2) семантичний; 3) лінгвокультурологічний [6, с.4]. Дослідники виділяють макроконцепти, гіперконцепти, концепти та гіпоконцепти.

В мовознавстві визнають структурованість концепту, виявляючи нечіткий характер цієї структури, її розмитість. Концепт складається з компонентів (концептуальних ознак), тобто окремих ознак об'єктивного чи суб'єктивного світів, відображених у свідомості диференційовано та диференційованих за ступенем абстрактності.

М. Піменова вважає, що ці властивості є першочерговими й достатніми для визначення предмета чи явища і стратифікує їх як мотивувальні, образні, поняттєві й ціннісні [7, с. 84], В. Карасик – як ціннісні, образні, поняттєві [4, с. 91], а В. Маслова – і фактуальні елементи, і те, що робить його фактом культури [6, с.60]. Г. Г. Слишкін об'єднує всі три ознаки, які Ю.С. Степановий виділив до понятійного елемента концепту.

Оскільки в сучасній лінгвістиці не має жодної теорії поля та однозначного розуміння терміна «концептуальне поле», ми розглядаємо останнє як семантичний зміст впорядкованої множини мовних одиниць, що реалізують концепт і згрупованих навколо ядерної семми, номінант якої, в свою чергу, є ім'ям поля.

Дослідники визначають номінативне поле концепту як сукупність мовних засобів, які об'єктивують (вербалізується, які репрезентують) концепт в певний період розвитку суспільства.

Понятійний складник визначається за визначеннями “емоція” у словниках: Dictionary by Merriam-Webster [9], Oxford Learner's Dictionary [14], Collins English Dictionary [8], Macmillian Dictionary [13], Infoplease Dictionary [10].

До ядра понятійного складника зараховується сема – почуття, як щастя, любов, страх, гнів чи ненависть, які можуть бути викликані ситуацією, в якій ви перебуваєте, або з людьми, з якими ви знаходитесь. Дана сема зазначилася в більшості словниках. До ближньої периферії зараховуються семи – свідомо психічна реакція (наприклад, гнів чи страх) суб'єктивно переживається як сильне почуття, яке зазвичай спрямоване на конкретний об'єкт і, як правило, супроводжується фізіологічними та поведінковими змінами в організмі; збудження; частина характеру людини, яка складається з почуттів; стан свідомості, що має відношення до збудження почуттів, що відрізняється від інших психічних станів, як пізнання, воля та усвідомлення фізичного відчуття; будь-яке конкретне почуття. До дальньої периферії належить сема – афективний аспект свідомості.

В даній статті ми розглянемо аналіз номінативного поля у романі Джона Гріна “Провина зірок” [11].

Номінативне поле “joy” налічує 11 іменників: “bliss”, частотність якого складає 1 лексема, “comfort” – 5, “delight” – 2, “glee” – 1, “humour” – 4, “pride” – 1, “gratification” – 1, “rapture” – 1, “solace” – 1, “pleasure” – 12, “happiness” – 1. Прикметники складаються з 6 лексем: “joyful”, частотність якого становить 1 лексема, “ecstatic” – 1, “joyous” – 1, “glad” – 4, “satisfied” – 1, “happy” – 11. Дієслова складаються з 3 лексем: “to revel”, частотність якого складає 1 лексема, “to celebrate” – 1, “to delight” – 1. Отже, в номінативному полі “joy” виявлено більше іменників, ніж прикметників та дієслів.

Якщо порівнювати за кількістю вживань, загальна частотність іменників, яка складає 30 лексем, превалює над прикметниками – 19 лексем та дієсловами – 3 лексеми.

Номінативне поле “trust” налічує 5 іменників: “confidence”, частотність якого складає 2 лексеми, “expectation” – 2, “faith” – 2, “hope” – 4, “belief” – 1. Прикметники налічують 2 лексеми: “innocent”, частотність якого становить 1 лексема, “frank” – 2. Дієслова налічують 3 лексеми: “to trust”, частотність якого складає 3 лексеми, “to believe” – 37, “to hope” – 15. Таким чином, у номінативному полі “trust” виявлено більше іменників, ніж прикметників та дієслів. Якщо порівнювати за кількістю вживань, загальна частотність іменників складає 11 лексем, прикметників – 3 лексем, дієслів – 55 лексем. В даному номінативному полі за частотністю дієслова превалюють.

Номінативне поле “love” налічує 8 іменників: “affection”, частотність якого становить 4 лексем, “friendship” – 1, “passion” – 2, “respect” – 2, “crush” – 6, “sentiment” – 2, “worship” – 1, “zeal” – 1. Прикметники налічують 6 лексем: “loved”, частотність якого становить 3 лексеми, “adorable” – 2, “darling” – 4, “dear” – 11, “precious” – 2, “sweet” – 6. Дієслова складаються з 6 лексем: “to love”, частотність якого становить 48 лексем, “to admire” – 1, “to care” – 12, “to prefer” – 2, “to appreciate” – 2, “to like” – 114. Отже, у номінативному полі “love” виявлено більше іменників, ніж прикметників та дієслів. Порівнюючи за кількістю вживань, було проаналізовано, що загальна кількість вживань дієслів, яка становить 179 лексем превалює над іменниками – 19 та прикметниками – 28.

Номінативне поле “amusement” налічує 6 іменників: “delight”, частотність якого становить 2 лексеми, “pleasure” – 12, “entertainment” – 1, “fun” – 2, “gratification” – 1, “glee” – 1. Прикметники налічують 6 лексем: “satisfied”, частотність якого становить 1 лексема, “happy” – 11, “glad” – 4, “delighted” – 1, “grateful” – 7, “thankful” – 1. Дієслова нараховують 3 лексеми: “to charm”, частотність якого складає 1 лексема, “to delight” – 1, “to please” – 1. Таким чином, у номінативному полі “amusement” виявлено більше іменників та прикметників, ніж дієслів. Якщо порівнювати за кількістю вживань, загальна частотність іменників

складає 19 лексем, прикметників – 25, дієслів – 3. Прикметники превалюють над іменниками та дієсловами.

Номінативне поле “confidence” нараховує 5 іменників: “courage”, частотність якого становить 4 лексеми, “fearlessness” – 1, “trust” – 2, “faith” – 2, “belief” – 1. Прикметники налічують 11 лексем: “certain”, частотність якого складає 7 лексем, “convinced” – 2, “courageous” – 2, “hopeful” – 3, “satisfied” – 1, “sure” – 13, “expectant” – 2, “secure” – 1, “self-sufficient” – 1, “assertive” – 1, “calm” – 1. Дієслова нараховують 2 лексеми: “to trust”, частотність якого складає 3 лексеми, “to believe” – 38. Отже, у номінативному полі “confidence” виявлено більше прикметників, ніж іменників та дієслів. Якщо порівнювати за кількістю вживань, частотність іменників становить 10 лексем, прикметників – 34, дієслів – 41. В даному номінативному полі кількість вживань дієслів переважає.

Номінативне поле “relief” налічує 5 іменників: “comfort”, частотність якого становить 5 лексем, “happiness” – 1, “break” – 1, “rest” – 1, “solace” – 1. Прикметники нараховують 6 лексем: “satisfied”, частотність якого налічує 1 лексема, “comfortable” – 1, “glad” – 4, “thankful” – 1, “grateful” – 7, “happy” – 11.

Дієслова складають 3 лексеми: “to calm down”, частотність якого нараховує 2 лексеми, “to comfort” – 3, “to relax” – 1. Таким чином, у номінативному полі “relief” виявлено більше прикметників, ніж іменників та дієслів. Якщо порівнювати за частотністю, загальна кількість вживань іменників становить 9 лексем, прикметників – 25, дієслів – 6. В даному номінативному полі кількість вживань прикметників переважає.

Номінативне поле “fault” налічує 8 іменників: “mistake”, частотність якого становить 3 лексеми, “crime” – 1, “error” – 1, “flaw” – 1, “guilt” – 1, “offense” – 1, “omission” – 1, “weakness” – 3. Прикметники нараховують 3 лексеми: “guilty”, частотність якого становить 1 лексема, “wrong” – 16, “depraved” – 1. Дієслова налічують 1 лексема: “to criticize”, частотність якого нараховує 1 лексема. Таким чином, у номінативному полі “fault” виявлено більше іменників, ніж прикметників та дієслів. Порівнюючи за частотністю, загальна кількість вживань іменників становить 12 лексем, прикметників – 18, дієслів – 1. В даному номінативному полі кількість вживань прикметників переважають.

Номінативне поле “anger” налічує 3 іменника: “annoyance”, частотність якого становить 2 лексеми, “rage” –1, “violence” – 1. Прикметники нараховують 4 лексеми: “angry”, частотність якого складає 8 лексем, “annoyed” – 2, “raging” – 1, “furious” –1. Дієслова налічують 2 лексеми: “to annoy”, частотність якого складає 1 лексема, “to infuriate” – 1. Отже, у номінативному полі “anger” виявлено більше прикметників, ніж іменників та дієслів. Порівнюючи за кількістю вживань, загальна частотність іменників становить 4 лексеми, прикметників – 12, дієслів –2. В даному номінативному полі кількість вживань прикметників переважає.

Номінативне поле “fear” налічує 8 іменників: “anxiety”, частотність якого складає 1 лексема, “concern” –2, “doubt” –2, “panic” –2, “suspicion” – 1, “terror” – 1, “worry” –4, “alarm” –3. Прикметники нараховують 7 лексем: “scared”, частотність якого становить 4 лексеми, “panicked” – 1, “terrified” – 1, “nervous” – 16, “alarmed” – 1, “worried” – 3, “horrified” – 4. Дієслова налічують 4 лексеми: “to avoid”, частотність якого становить 4 лексеми, “to suspect” – 4, “to worry” – 19, “to bother” – 5. Таким чином, у номінативному полі “fear” виявлено більше іменників, ніж прикметників та дієслів. Якщо порівнювати за кількістю вживань, загальна частотність іменників становить 16 лексем, прикметників – 30, дієслів – 34. В даному номінативному полі кількість вживань дієслів превалює.

Номінативне поле “frustration” налічує 3 іменника: “annoyance”, частотність якого становить 2 лексеми, “failure” – 1, “disappointment” –3. Прикметники нараховують 4 лексем: “disappointed”, частотність якого становить 1 лексема, “annoying” –4, “unbearable” –2, “pathetic” – 4. Дієслова налічують 8 лексем: “to disappoint”, частотність якого становить 1 лексема, “to confront” – 1, “to depress” – 1, “to beat” – 1, “to counter” – 1, “to infuriate” –1, “to annoy” – 1, “to depress” – 1. Таким чином, у номінативному полі “frustration” виявлено більше дієслів, ніж іменників та прикметників. Якщо порівнювати за кількістю вживань, загальна частотність іменників становить 6 лексем, прикметників – 12, дієслів – 8. В даному номінативному полі загальна кількість вживань прикметників превалює.

Номінативне поле “regret” налічує 13 іменників: “annoyance”, частотність якого становить 2 лексеми, “apology” – 1, “concern” – 2, “disappointment” – 3, “discomfort” – 1, “grief” – 1, “nostalgia”

– 3, “worry” – 3, “affliction” – 35, “lamentation” – 1, “misery” – 3, “pity” – 2, “sadness” – 3. Прикметники нараховують 4 лексеми: “disappointed”, частотність якого складає 1 лексема, “guilty” – 1, “sad” – 13, “miserable” – 5. Дієслова нараховують 3 лексеми: “to apologize”, частотність якого становить 8 лексем, “to moan” – 2, “to mourn” – 1. Отже, у номінативному полі “regret” виявлено більше іменників, ніж прикметників та дієслів. Порівнюючи за кількістю вживань, загальна частотність іменників становить 60 лексем, прикметників – 20, дієслів – 11. В даному номінативному полі загальна кількість вживань іменників переважає.

Номінативне поле “hate” нараховує 3 іменника: “pain”, частотність якого складає 36 лексем, “disgust” – 1, “trouble” – 3. Прикметники налічують 7 лексем: “despicable”, частотність якого становить 1 лексема, “abominable” – 1, “awful” – 2, “evil” – 3, “foul” – 1, “malevolent” – 1, “unpleasant” – 3. Дієслова налічують 4 лексеми: “to despise”, частотність якого становить 2 лексеми, “to loathe” – 1, “to curse” – 2, “to dislike” – 2. Отже, у номінативному полі “hate” виявлено більше прикметників, ніж іменників та дієслів. Якщо порівнювати за кількістю вживань, загальна частотність іменників становить 40 лексем, прикметників – 12, дієслів – 7. В даному номінативному полі загальна кількість вживань іменників переважає.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Висновком даного дослідження може слугувати твердження, що концепти позитивних та негативних емоцій реалізують якісніший аналіз емоційної парадигми персонажів романів.

Отримані результати можуть бути використані на лекціях та заняттях з когнітивної лінгвістики, лінгвістичного аналізу художнього тексту, під час написання курсових та дипломних робіт із лексичної семантики.

Джерела та література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики [Текст]: підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Жегалина Г. В. Способы выражения эмотивности в эрзянском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.07 / Жегалина Г. В. / Морд.

- гос. ун-т им. Н. П. Огарева. – Саранск, 2000. – 18 с.
3. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко – 2-ге вид. – К.: «Освіта України», «КНТ», 2008. – 528 с.
  4. Карасик В.И. Лингвокультурный концепт как единица исследования. / В.И.Карасик, Г.Г.Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронежский государственный университет, 2001. – С. 75 – 80.
  5. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова – М.: Языки славянской культуры, Рос. академия наук. Ин-т языкознания, 2004. – 560 с.
  6. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие / В.А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
  7. Пименова М.В. Коды культуры и проблема классификации концептов / М.В. Пименова // Язык. Текст. Дискурс : Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК. – Выпуск 5 / [под. ред. проф. Г.Н. Манаенко]. – Ставрополь : Изд-во ПГЛУ, 2007. – С. 79 – 86.
  8. Collins English Dictionary [electronic resource] – Access mode: <https://www.collinsdictionary.com/>
  9. Dictionary by Merriam-Webster [electronic resource] –Access mode: <https://www.merriam-webster.com/>
  10. Infoplease Dictionary [electronic resource] – Access mode: <https://www.infoplease.com/dictionary>
  11. John Green. The Fault in Our Stars: [electronic resource] / Green John – New York: Dutton Juvenile, 10 January 2012 . – 324 p. – Access mode: https://archive.org/stream/TheFaultInOurStarsJohnGreen/The+Fault+In+Our+Stars+-+John+Green_djvu.txt
  12. Lidské emoce – Milan Nakonečný [electronic resource] – Access mode: <https://www.kosmas.cz/knihy/63146/lidske-emoce/> (date of appeal 08.04.2018)
  13. Macmillan Dictionary [electronic resource] – Access mode: <https://www.macmillandictionary.com/>
  14. Oxford Learner’s Dictionary [electronic resource] – Access mode: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>